
NOVE PRIDOBITVE NEW ACQUISITIONS

DONACIJA FRESKE Z MOTIVOM PRIČE IZ PEKLA DR. MILKA MATIČETOVEGA SLOVENSKEMU ETNOGRAFSKEMU MUZEJU

537

Dr. Milko Matičetov, med letoma 1945 in 1952 kustos tedanjega Etnografskega muzeja v Ljubljani, nas je razveselil z odločitvijo, da nam v letu, ko praznujemo osemdesetletnico našega muzeja, podari fresko z motivom Priče iz pekla, ki je ena od epizod iz Legende o sv. Antonu Padovanskem. Po besedah dr. Matičetovega¹ je imela freska svoje mesto med oknom »na ganku« hiše »pri Kovačevih« v vasi Skopo na Krasu. V šestdesetih letih so lastniki hiše želeli okna nadomestiti z večjimi, pri čemer se je pojavil problem ohranitve freske. Na pobudo dr. Matičetovega, ki se je zavzel za njeno ohranitev, jo je s fasade konec sedemdesetih let strokovno odstranil akad. kipar Franc Kokalj. Bila je sekundarno uokvirjena in vse do letošnjega leta v hrambi pri dr. Matičetovem, odslej pa bo bogatila fond muzealij

Fotografija, ki jo je v marcu leta 1960 posnel dr. Boris Orel, in jo opremil s komentarjem:
»Smledniška legenda (stenska slika na gajnku) dat. 1775, Skopo 23, pri Pogačarju, lastnik Franc Jerič». Hrani Oddelek za dokumentacijo SEM.

---

¹ Pogovor avtorice prispevka z dr. M. Matičetovim 14. 10. 2003.

Priča iz pekla, 1775. Freska, sneta s fasade stanovanjske hiše v Skopem na Krasu. Fotografirano pri dr. M. Maticetovemu, Langusova 19, Ljubljana. Foto: Nada Žgank.

Slovenskega etnografskega muzeja in bo zasedala vidno mesto na bodoči stalni razstavi.

Na freski podolžnega pravokotnega formata si na delno svetlo modrem delno škrlatnem ozadju, od leve proti desni sledijo hudiča, fevdalec s pismom v levi roki, ki ga za desno ramo drži eden od hudičev, sv. Anton Padovanski z dvignjeno desno roko in kmet z rokami, sklenjenimi v molitvi. Celoten prizor uokvirja naslikan rob rumeno oker barve. Središčna fevdalčeva figura je še poudarjena z mandorlo rumeno oker barve, obrobljeno z rjavo obrobo. V okencu, ki štrli iz levega roba slike, sta iniciali C. (ali G?) in SH. (verjetno gre za iniciali tedanjega lastnika hiše in naročnika poslikave) ter letnica 1775. Gre za motiv, ki govori o enem od čudežev iz legende o sv. Antonu Padovanskem (umrl 1231, kononiziran 1232), svetniku, ki je imel v evropskem svetniškem imaginariju zlasti od 17. stoletja naprej izjemno pomembno zavetniško vlogo in je bil kot tak čaščen zaradi pomoči pri različnih in mnogoštevilnih človeških tegobah. V slovenskem »ljudsko umetnostnem« repertoriju ga najdemo na votivnih slikah, na slikah na steklu, na panjskih končnicah, na podobicah in freskah, ki so imele svoje mesto na fasadah stanovanjskih hiš in gospodarskih poslopij. Na freski, ki je predmet donacije, je sv. Anton posrednik med fevdalcem in kmetom. Fevdalec namreč od kmeta zahteva plačilo dajatev, ki pa jih je kmet že plačal rajnemu fevdalčevemu očetu. Slednjega pokliče sv. Anton iz pekla, da izpriča plačilo, katerega materialni dokaz je pismo v fevdalčevih rokah. Gre za motiv, ki na eni strani implicira baročno čaščenje sv. Antona, na drugi

strani pa v duhovnost usmerjeno socialno obtožbo zemljiškega gospoda. Evropsko znani motiv Priče iz pekla je naletel na mnogovrsten odmev na Slovenskem, saj ga srečujemo v proznem in pesemskem izročilu ter na številnih upodobitvah. V strokovni literaturi je vsesplošno imenovan kot Smledniška legenda², kar pa po mnenju dr. Matičetovega ni ustrezno, saj ga na primer na severnem Primorskem imenujejo Priča iz pekla in je lokalno povezan s krutim in izkoriščevalskim tolminskim grofom Meninom (tudi Kont Menin)³. Postavlja se vprašanje nastanka, avtorstva in morebitnih povezav »kraške« freske iz Skopega z drugim, tako regionalno, slogovno kot vsebinsko in motivno primerljivim, gradivom, ki jo je in situ v marcu 1960 fotografiral dr. Boris Orel.

² Kretzenbacher, L.: Der Zeuge aus der Hölle (Smledniška legenda). V: *Alpes Orientales*. Zv. 1. Dela/Razred za filološke in literarne vede; 12. Ljubljana: SAZU, s. 33–75; Makarovič, G., Rogelj Škafar, B.: *Poslikane panijske končnice: zbirka SEM = Painted beehive panels: the collection of the SEM*. Ljubljana: SEM, 2000 (Knjižnica SEM = SEM Library; 8), s. 165; Slovenske ljudske pesmi: zv. 3. Ur. M. Terseglav. Ljubljana: Slovenska matica, 1992, s. 351–359; Vilfan, S.: *Očrt slovenskega pravnega narodopisja*. V: *Narodopisje Slovencev* 1. Ur. R. Ložar. Ljubljana: Klas, 1944, s. 253.

³ Ščukovt, A.: *Slikarske upodobitve »Priče iz pekla« na Tolminskem*. V: *Traditiones* 30, št. 2 (2001), s. 113–118.